

Effective Factors of Child Abuse within Family

ARTICLE INFO

Article Type

Qualitative Study

Authors

Hashemi E.^{*1} MA,
 Azari H.² PhD,
 Karimi-Taleqani M.³ PhD

How to cite this article

Hashemi E, Azari H, Karimi-Taleqani M. Effective Factors of Child Abuse within Family. Iranian Journal of Forensic Medicine. 2019;25(4):209-216.

ABSTRACT

Aim(s) Child abuse is a common crime and it is caused by multiple individual and environmental factors that are combined. It increases the likelihood of this type of social harm. The aim of this study was to investigate the effective factors of child abuse within family.

Participants & Methods In this study, qualitative method and in-depth interviews with experts were used and by analyzing the biographical data of 12 reported cases, in addition to describing the sociological characteristics of the victims, the presence of effective factors on child abuse was assessed in each sample.

Findings Poverty index in 5 cases, single parent unstable family index in 8 cases, addiction index in 6 cases, lack of self-care education in 5 cases and mental retardation index in 3 cases were observed. Girls were more to be abused than boys. Child abuse by child acquaintances was more than strangers. Repeated and continuous child abuse was more than accidental cases. In more than half of the cases, the phenomenon of divorce, addiction and poverty was found in the living environment of the affected children. Sexual abuse of girls was reported more than physical and emotional abuse.

Conclusion Factors affecting child abuse include poverty, unstable and single parent families, addiction, lack of self-care education, and mental retardation and disability.

Keywords Child Abuse; Family; Gender; Criminology

¹Women Studies Department, Humanities Faculty, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

²Humanities Faculty, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

³Psychology Department, Humanities Faculty, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

*Correspondence

Address: No. 123, Arsh Tower, Shahid Mahallaty Town, Minicity, Tehran, Iran. Postal code: 1955766138

Phone: -

Fax: -

esmathashemi@gmail.com

Article History

Received: November 6, 2019

Accepted: November 26, 2019

ePublished: December 21, 2019

CITATION LINKS

[1] Child abuse [2] Child abuse and consultative strategies for incapable children [3] A review of the impacts of abuse and neglect on children; and comparison of different placement options [4] Child abuse reports [5] Why is the number of child abuse in Iran increasing? [6] Postmodern criminology and its approach to crime and crime causation [7] Informal social control from the perspective of verses and narrations [8] Re-examining the relationship between religion and crime; the effects of religion, non-religious controls, and the social environment on adult crime [9] Religion, deviance and social control [10] Primary prevention of child abuse [11] Cases of child abuse [12] Child abuse etiology [13] Child abuse [14] Risk factors in child maltreatment: a meta-analytic review of the literature [15] Parent's addiction and child abuse [16] Child abuse prevention and treatment [17] Child Maltreatment 2017 [18] Investigation of Demographic Factors on Child Abuse Outbreak in Isfahan [19] Shocking statistics of child abuse in the country/ 86% of child abuses is committed by parents [20] The relationship between maternal mental health problems and domestic violence with mentally retarded children behavioral problems [21] Physical violence in American families

عوامل موثر در کودک‌آزاری در محیط خانواده

عصمت هاشمی* MA

گروه مطالعات زنان، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

هاجر آذری PhD

دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

ماه‌نسا کریمی‌طالقانی PhD

گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، واحد تهران- مرکز، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

چکیده

اهداف: کودک‌آزاری جرمی شایع است و معلول عوامل چندگانه فردی و محیطی است که با هم ترکیب شده و احتمال بروز انواع این آسیب اجتماعی را شدت می‌بخشد. هدف این مطالعه، شناخت عوامل موثر در کودک‌آزاری در محیط خانواده بود.

مشارکت‌کنندگان و روش‌ها: در این تحقیق از روش کیفی و مصاحبه عمیق با کارشناسان استفاده شد و با تحلیل شرح حال ۱۲ نمونه گزارش‌شده، علاوه بر توصیف ویژگی‌های جامعه‌شناختی بزه‌دیدگان، وجود عوامل موثر در کودک‌آزاری در هر یک از نمونه‌ها ارزیابی شد.

یافته‌ها: شاخص فقر در ۵ مورد، شاخص خانواده ناپایدار تک‌والد در ۸ مورد، شاخص اعتیاد در ۶ مورد، شاخص عدم آموزش مراقبت از خود در بزه‌دیده در ۵ مورد و شاخص عقب‌ماندگی ذهنی بزه‌دیده در ۳ مورد مشاهده شد. بیشترین سوء رفتار نسبت به دختران در مقایسه با پسران گزارش شد. ارتکاب کودک‌آزاری توسط آشنایان کودک بیش از غریبه‌ها بود. کودک‌آزاری مستمر و تکراری بیش از موارد اتفاقی عنوان شد. در بیش از نیمی از نمونه‌ها پدیده طلاق، اعتیاد و فقر در محیط زندگی کودکان آسیب‌دیده مشاهده شد. آزار جنسی در مورد دخترچه‌ها بیش از آزارهای جسمی و عاطفی گزارش شد.

نتیجه‌گیری: عوامل موثر در کودک‌آزاری شامل فقر، خانواده ناپایدار و تک‌والد، اعتیاد، عدم آموزش مراقبت از خود و عقب‌ماندگی ذهنی و معلولیت هستند.

کلیدواژه‌ها: کودک‌آزاری، خانواده، جنسیت، جرم‌شناسی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۸/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۹/۰۵

*نویسنده مسئول: esmathashemi@gmail.com

مقدمه

از نظر سازمان بهداشت جهانی، آسیب یا تهدید جسم و روان یا سعادت و رفاه و بهره‌یستی کودک توسط والدین یا افرادی که نسبت به او مسئولیت دارند و بهره‌کشی از افراد زیر ۱۸ سال کودک‌آزاری محسوب می‌شود. علی‌رغم تفاوت‌های فرهنگی کشورهای در بعضی موارد، برای رشد و تکامل مناسب کودکان تفاهم جهانی وجود دارد که در کنوانسیون بین‌المللی حقوق کودک آمده است. نمونه‌ای از این توافقات؛ (۱) محافظت در برابر خطر جسمی، (۲) تهیه پناهگاه و تغذیه کافی، (۳) مراقبت کافی برای حفظ سلامتی کودک، (۴) کاربرد کلمات مناسب هنگام گفت‌وگو با کودک، (۵) تحریک مهارت‌های کلامی و فکری، (۶) سعی در ایجاد استقلال فکر و (۷) یادگیری تسلط بر خود هستند.

قرارگرفتن در یک محیط خانوادگی توأم با استرس یا در معرض خطر آزار و اذیت بودن می‌تواند مانع رشد جسمی و فکری کودک

شود. کودکی که تحت مراقبت قرار نگیرد، در معرض سوء تغذیه و بیماری قرار دارد و برای یادگیری آمادگی و انگیزه کمتری خواهد داشت. این کودک نمی‌تواند خود را با مدرسه تطبیق دهد و ترک تحصیل و اُفت تحصیلی در او بیشتر دیده می‌شود و در آینده بیشتر اقدام به بزهکاری و ارتکاب جرایم می‌نماید. کودکان تحت آزار در کسب مهارت‌های بنیادی در دامن خانواده دچار مشکل می‌شوند، مهارت‌های اصلی فکرکردن را به دست نمی‌آورند و اعتمادبه‌نفس ضعیفی خواهند داشت و رشد معنوی- اجتماعی مناسبی ندارند. کودک‌آزاری را به‌عنوان بدرفتاری روانی، جسمانی یا جنسی نیز تعریف کرده‌اند[1].

بکمن و مولر در سال ۱۹۹۳ آزار عاطفی را در ۶ طبقه مشخص نمودند: (۱) انکار یا نادیده‌انگاشتن شدید توانایی کودک، ظرفیت‌ها و تمایلات و بروز عاطفی، (۲) منزوی‌ساختن کودک، (۳) ایجاد وحشت و هراس در کودکان، (۴) درخواست‌های کاملاً نامتناسب با سن کودکان، (۵) شاهد خشونت شدید در والدین بودن و (۶) عدم فراهم‌کردن خدمات ضروری برای کودکی که مشکل عاطفی دارد[2].

نوع جدید کودک‌آزاری در دنیای مدرن در فضای مجازی اتفاق می‌افتد. در آزارهای اینترنتی، کودک به برقراری ارتباط جنسی با همسالان یا افراد بزرگسال وادار می‌شود و افراد سوذجو از این ارتباط فیلم‌برداری کرده و آن را در سایت‌های اینترنتی خاص قرار می‌دهند. بیشتر کودک‌آزاری‌ها در ایران نیز از مصادیق کودک‌آزاری عاطفی یا از نوع غفلت و بی‌توجهی محسوب می‌شوند، ولی گزارش این موارد به پلیس به‌ندرت صورت می‌گیرد.

عوامل فردی، محیطی و اجتماعی از راه‌های پیچیده‌ای در کاهش یا افزایش کودک‌آزاری و تاثیر آن دخالت دارند. ایجاد عوامل حفاظتی و تقویت آنها در حمایت موثر از والدین در نگهداری و آموزش کودکان، خطر بدرفتاری با آنها را کاهش می‌دهد[3].

دلایل کودک‌آزاری عبارتند از:

۱- دلایل موجود در فرد آزاردهنده مانند عدم رشد اخلاقی، تجرد، اعتیاد، انتقام‌گیری

۲- خصوصیات کودک آزاردیده مانند ناتوانی به‌دلیل سن کم،

عقب‌ماندگی ذهنی و معلولیت، عدم حمایت والدین

۳- دلایل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مانند محیط خانوادگی ناآرام و محلات جرم‌خیز، فقر و اعتیاد اعضای خانواده

سازمان بهداشت جهانی در سال ۲۰۱۷ تحت عنوان بدرفتاری با کودکان اعلام کرد در سراسر جهان از هر ۴ کودک یک کودک قربانی خشونت فیزیکی، ۲۳٪ در معرض خشونت فیزیکی مانند ضرب و شتم، ۳۶٪ در معرض آزارهایی نظیر تهدید، تحقیر، توبیخ، اعمال فشار عاطفی و ۲۶٪ دچار استثمار جنسی بوده‌اند. از نظر جنسیت بزه‌دیدگی در مورد تجاوز جنسی، ۱۸٪ قربانیان دختران و ۸٪ پسران بوده‌اند و بیشترین آزار در محیط خانه و توسط آشنایان اتفاق افتاده است.

کودک‌آزاری در ایران در رتبه نخست خشونت‌های خانگی است. روزانه ۲۵-۲۰ مورد گزارش کودک‌آزاری در اورژانس اجتماعی ثبت

ارزش‌های فرهنگی و اخلاقی در دید مردم اقدام کنند، اما تردیدی نیست که جرم به هر حال ذاتی زندگی جمعی است. نهادهایی مانند خانواده، دانشگاه، پلیس، دادسرا و دادگاه، دوستان و شهروندان اگر قویاً نقش خود را ایفا کنند احتمال وقوع جرم ضعیف می‌شود. همان طور که می‌بینیم در جوامعی که نظارت پلیس ضعیف است، آمار و احتمال وقوع جرم بیشتر است [7].

دورکیم بی‌هنجاری را معلول ضعف کنترل دانسته و جوامع سنتی را سرشار از همبستگی مکانیکی و برخوردار از قواعد اخلاقی قدرتمند می‌دانست که یکپارچگی را تقویت نموده و در نهایت زمینه‌های بی‌هنجاری را نابود می‌کند.

هیئتی نیز بر این باور بود که دل‌بستگی فرد به دیگران، پذیرش نقش یا درگیر شدن در فعالیت‌های اجتماعی و همچنین اعتقاد به ارزش‌های اخلاقی و هنجارهای فرهنگی می‌تواند فرد را از کجروی بازداشته و به سمت رفتار بهنجار هدایت کند. /یوانز در پژوهشی در رابطه دین و جرم به نتایجی رسید مبنی بر این که حضور در مراسم مذهبی کنترل‌کننده است [8]. در تحقیق استارک و بین‌بریج تحت عنوان دین، کجروی و کنترل اجتماعی نیز هر چند رابطه مثبت و معنی‌دار باورهای دینی در کنترل رفتار مورد انکار قرار گرفت، اما این مساله تایید شد که شرکت در مراسم دینی مذهبی، افراد را از آلوده شدن و ارتکاب جرایم و رفتار کجروانه باز می‌دارد [9]. در احادیث معصومان و معارف قرآنی، نماز، حیا و امر به معروف و نهی از منکر و همچنین وظیفه تربیت فرزندان در خانواده از امور بازدارنده و سازوکار کنترلی اجتماعی محسوب می‌شود [7].

تقوا در روابط مرد و زن بیگانه، پرهیز از رفتار و پوشش‌های تحریک‌آمیز جنسی نیز نقش محافظتی و پیشگیرانه در حفظ امنیت افراد دارد.

تئوری پنجره شکسته که توسط دو جرم‌شناس و جامعه‌شناس آمریکایی (ویلسون و کلینگ) مطرح شد، برای توجیه افزایش سوء رفتار نسبت به کودکان در محیط‌های جرم‌خیز مناسب به نظر می‌رسد یا در مواردی که سکوت قربانی باعث تکرار بزه‌دیدگی در او یا افراد نظیر او می‌شود. براساس این نظریه اگر پنجره‌ای شکسته باشد و مرمت نشود هر کس که تمایل به شکستن قانون و هنجارهای اجتماعی دارد با مشاهده بی‌تفاوتی جامعه به شکستن شیشه دیگری دست خواهد زد و طولی نمی‌کشد که شیشه‌های بیشتری شکسته می‌شود و این احساس بی‌قانونی و هرج و مرج گسترش یافته و با خود پیامی را به همراه دارد؛ این که هر کاری را که بخواهید مجازید انجام دهید بدون آن که کسی مزاحم شما شود.

در مصاحبه با کارشناسان مددکاری و روان‌شناسی در موضوع علل کودک‌آزاری تاکید آنها بر این نکته بود که آموزش مراقبت از خود ضمن پیشگیری از برخی آزارها، کودک را تشویق می‌کند که بدون احساس ترس یا گناه با گزارش به‌موقع بزه‌دیدگی تحت حمایت جامعه قرار گرفته و از استمرار بزه‌دیدگی او و تکرار آن در دیگر کودکان جلوگیری شود؛ چرا که گاه تکرار بزه‌دیدگی خصوصاً

می‌شود [4]، در حالی که به نظر [5] آمارهای حقیقی بیش از آمارهای گزارش‌شده است، زیرا بیشتر خانواده‌ها از اعلام کودک‌آزاری ابا دارند و زنان می‌ترسند بعد از این گزارش‌ها از سوی همسران خود دچار خشونت بیشتری شوند.

بررسی علل کودک‌آزاری در نظریات جرم‌شناسی: عقیده به رابطه علی خطی ناگزیر و ناخودآگاه ایده جبری بودن نظام‌های طبیعی و انسانی را به همراه خواهد داشت و متعاقباً به ما القا می‌کند که می‌توانیم آینده را تحت کنترل خود درآوریم. در پست‌مدرنیسم به جرم به‌عنوان یک واقعیت اجتماعی نگریسته می‌شود. در این نگاه علت جرم، خطی و قابل پیش‌بینی نیست. تاکید بر این که جرم را محیط تولید می‌کند و مجرم خود قربانی یا بیمار است و تکرار این گفتار از زبان مجرمان بدون آن که احساس گناه کنند یا مسئولیت رفتار ناهنجار ارادی خود را بپذیرند، القای این تفکر جبری است که انسان‌ها اراده‌ای در کنترل رفتار خود ندارند.

گلدوزیان نظریه آشوب را با مثال اثر پروانه‌ای در تعدیل نظرات پست‌مدرن قبلی توضیح می‌دهد: اگر رفتارهای بهنجار و اجتماعی را بال چپ پروانه و رفتارهای ناهنجار و غیراخلاقی را بال راست پروانه تصور کنیم، سپس در واقعه‌نگاری رفتارهای واحد یک شخص معین می‌توانیم مشاهده کنیم که همان شخص با اجتماعی‌شدن و شرایط و اوضاع و احوال یکسان بین رفتارهای مفید و غیرمجرمانه و رفتارهای خسارت‌آور و مجرمانه در افت و خیز است. نظریه آشوب به‌جای هندسه اقلیدسی مبتنی بر هندسه فراکتالی است. به‌عنوان مثال خشونت عمدی در حالی که در حالت عادی جرم است و ناهنجار، برای ناتوان کردن کسی که در شرف ارتکاب به قتل است می‌تواند درست محسوب شود [6].

یکی از نظریات مکتب جرم‌شناسی پوپا یا متحول، تئوری دانشمندی به نام رکلز معروف به تئوری خویشتنداری یا خودسانسوری است که مبتنی بر دو محور مهم است؛ محور اول این که در هر جامعه‌ای تعدادی عوامل بازدارنده وجود دارد که در مهار و کنترل جرم نقش اساسی دارد. محور دوم این است که بر حسب قوت و ضعف موانع یا عوامل بازدارنده در جوامع مختلف، نرخ جرم نیز متفاوت است. در خصوص محور اول ایشان اعتقاد دارند که در هر جامعه‌ای دو دسته عوامل بازدارنده درونی و بیرونی وجود دارد.

موانع یا عوامل بازدارنده درونی که می‌توان از آن به وجدان تعبیر کرد، می‌تواند انسان را در مسیر ارتکاب جرم حفظ نماید و از نقض هنجارها بازدارد. قبل از ایشان نیز فروید، روانکاو مشهور اروپایی، بازدارنده‌های درونی را در قالب سه چهره از شخصیت انسانی "من"، "نهاد" و "من برتر" بیان نمود. نهاد تابع اصل لذت است و تلاش در هنجارشکنی دارد، اما "من برتر" یا "سوپرمن" که چهره سوم شخصیت انسان از نظر فروید است، موانع ارزش‌ها و هنجارهای حاکم بر جامعه است که شامل ارزش‌های اخلاقی و اجتماعی است. رکلز در مورد عوامل بازدارنده خارجی اعتقاد داشت که هرچند بهتر است جوامع در ابتدا در جهت نهادینه‌ساختن

تک‌والد، اعتیاد، عدم آموزش مراقبت از خود در بزه‌دیده و عقب‌ماندگی ذهنی بزه‌دیده کدگذاری شد:

۱- **شاخص فقر:** فقر اقتصادی براساس مشاهده کارشناس و با توجه به محل سکونت کودک در ۵ مورد تشخیص داده شد.

۲- **شاخص خانواده ناپایدار تک‌والد:** این شاخص در ۸ مورد مشاهده شد.

۳- **شاخص اعتیاد:** اعتیاد بزهکار براساس شرح حال بزه‌دیده در مواردی که بزهکار آشنا و بزه‌دیده قادر به تشخیص آن بود، مشخص شد و در ۶ مورد، بزهکاران معتاد توصیف شدند.

۴- **شاخص عدم آموزش مراقبت از خود در بزه‌دیده:** براساس نظر کارشناسان در ۵ مورد بزه‌دیدگان برای مراقبت از خود آموزشی ندیده بودند.

۵- **شاخص عقب‌ماندگی ذهنی بزه‌دیده:** در ۳ مورد، بزه‌دیدگان مبتلا به عقب‌ماندگی ذهنی بودند (جدول ۱).

جنسیت بزهکاران در ۹ مورد مرد و جنسیت بزه‌دیده در ۱۱ مورد دختر بود. سن بزه‌دیدگان در زمان گزارش بزه‌دیدگی بین ۵ تا ۱۷ سال بود، ولی زمان شروع بزه‌دیدگی از این سنین پایین‌تر بوده است. نوع بزه‌دیدگی در ۷ مورد آزار جنسی، در ۳ مورد آزار عاطفی و در ۲ مورد آزار جسمی بود. در مورد نسبت بزهکار با بزه‌دیده، در ۹ مورد بزهکار از آشنایان و در ۳ مورد غریبه بود. در برخی از مواردی که بزهکار از بستگان نزدیک پدر یا مادر بود، برای حفظ شئونات خانوادگی و اسرار خصوصی، شکایتی به نیروهای پلیس گزارش نشده بود (جدول ۲).

بزه‌دیدگی نرم توسط اطرافیان باعث عادی‌شدن آن برای بزه‌دیده می‌شود و ممکن است در آینده آن را هنجار یا ارزش برای خود تلقی نماید و احتمال تکرار و بازتولید کودک‌آزاری وجود دارد [3].

با توجه به مطالب مطرح‌شده و اهمیت این موضوع، مطالعه حاضر با هدف شناخت عوامل موثر کودک‌آزاری در محیط خانواده انجام شد.

مشارکت‌کنندگان و روش‌ها

در این پژوهش کیفی از روش کتابخانه‌ای و توصیفی در بررسی علل کودک‌آزاری استفاده شد. همچنین روش تحقیقی کیفی با تحلیل عمیق مصاحبه از متخصصان و مددکاران بهزیستی انجام شد و مواردی با مشاهده مستقیم و تهیه شرح حال از بزه‌دیدگان بود.

نقطه آغازین تحقیق، طرح این پرسش است که در چه خانوارهایی کودک‌آزاری بیشتر است؟ پس از طرح این پرسش از دو روان‌شناس مشاور مدرسه و سه مددکار بهزیستی خواسته شد شرح حال کودکان آزاردیده را نوشته و تحلیل خود را از علت بزه‌دیدگی بازگو کنند. مجموع ۱۲ شرح حال از بزه‌دیدگان تهیه و اطلاعات آنها دسته‌بندی شد. همچنین ویژگی‌های جامعه‌شناختی بزه‌دیدگان نیز در هر یک از نمونه‌ها ارزیابی و توصیف شد.

یافته‌ها

با استفاده از نظر کارشناسان و براساس مستندات پیشینه تحقیق، شاخص‌های مهم کودک‌آزاری در پنج دسته فقر، خانواده ناپایدار

جدول ۱) بررسی شاخص‌های کودک‌آزاری در نمونه‌ها

شاخص‌ها	نمونه ۱	نمونه ۲	نمونه ۳	نمونه ۴	نمونه ۵	نمونه ۶	نمونه ۷	نمونه ۸	نمونه ۹	نمونه ۱۰	نمونه ۱۱	نمونه ۱۲	جمع
۱- فقر	-	-	-	-	-	*	*	*	*	؟	؟	*	۵
۲- خانواده ناپایدار و تک‌والد	-	-	*	-	-	*	*	*	*	*	*	*	۸
۳- اعتیاد	-	-	*	-	؟	*	*	*	*	*	؟	؟	۶
۴- عدم آموزش مراقبت از خود	*	-	-	*	*	-	-	-	-	-	*	*	۵
۵- عقب‌ماندگی ذهنی	-	-	-	-	-	-	-	-	-	*	*	*	۳

جدول ۲) متغیرهای جامعه‌شناختی در شرح حال نمونه‌های دوازده‌گانه

ویژگی‌های جامعه‌شناختی	نمونه ۱	نمونه ۲	نمونه ۳	نمونه ۴	نمونه ۵	نمونه ۶	نمونه ۷	نمونه ۸	نمونه ۹	نمونه ۱۰	نمونه ۱۱	نمونه ۱۲
جنسیت بزه‌دیده	دختر	پسر	دختر	دختر	دختر	دختر	دختر	دختر	دختر	دختر	دختر	دختر
جنسیت بزهکار	مرد	مرد	مرد	مرد	مرد	مرد-زن	زن	مرد-زن	زن	زن	زن	مرد
آشنایی بزهکار	*	-	*	*	-	*	*	*	*	*	*	*
نسبت بزهکار	دایی	-	پدر	عمو	-	مادر-ناپدری	مادر	پدر-نامادری	مادر	نامادری	دایی-برادر	-
استمرار بزه	*	اتفاقی	*	*	اتفاقی	*	*	*	*	*	*	اتفاقی
نوع بزه	جنسی	جنسی	جنسی	جنسی	جنسی	عاطفی	جسمی	عاطفی	عاطفی	جسمی	جنسی	جنسی
سن (سال)	۱۶	۱۳	۱۶	۱۷	۹	۱۷	۱۱	۵	۱۳	۹	۱۳	۱۵
محل سکونت جرم‌خیز	-	-	-	-	-	*	*	*	*	*	*	*
گزارش به پلیس	-	*	-	-	*	-	*	*	*	*	*	*

خانگی بوده و از بین رفتن عواطف انسانی نیز از آثار منفی و زیانبار آن به شمار می‌آید. زرگر و نشاطدوست^[18] و حبیبی و گوهری مقدم^[16] رابطه بین اعتیاد و خشونت خانگی را گزارش کرده‌اند. در تحقیق حاضر نیز نیمی از بزهکاران، معتاد به مواد مخدر بوده‌اند. هر چند در مورد بزهکاران دیگر اطلاعات دقیقی ثبت یا گزارش نشده، ولی نظر کارشناسان بهزیستی بر عمومیت این پدیده در محلات جرم‌خیز و بزهکاران این مناطق است. نمونه‌های ۳، ۶، ۷، ۸، ۹ و ۱۰ بزهکار را معتاد توصیف نموده‌اند.

۴- شاخص عدم آموزش مراقبت از خود در بزه‌دیده: عموم کارشناسان و روان‌شناسان صاحب‌نظر در موضوع کودک‌آزاری به اهمیت آموزش مراقبت از خود و عدم اعتماد به بیگانگان در مورد کودکان از سنین بسیار پایین تاکید دارند و نظارت و کنترل دایم و موثر والدین را در ارتباط بستگان و آشنایان ضروری می‌دانند. آمار کودک‌آزاری در جهان و ایران نشان می‌دهد که کودکان بیشتر از سوی آشنایان و در محیط خانه بیش از غریبه‌ها آسیب دیده‌اند. اسدبیگی^[19] گزارش داده که ۸۶٪ کودک‌آزاری توسط والدین بوده که ۶۰٪ آن توسط پدران اتفاق افتاده و ۱۰/۵٪ توسط اشخاص بیگانه روی داده است.

روان‌شناسان معتقدند مراقبت از خود از سن ۲ سالگی باید آموزش داده شود؛ از این جهت که کودک بداند غیر از مادر کسی حق دست‌زدن به‌اندام خصوصی او را ندارد. لذا آگاه‌سازی والدین از طریق رسانه‌ها، برگزاری جلسات فرزندپروری قبل از ازدواج و مشاوره روان‌شناسی برای والدین دانش‌آموزان در مدارس ابتدایی ضروری است.

در تحقیق حاضر، در ۴ مورد به دلیل اعتماد نابجا به دیگران و عدم آگاهی مراقبت از خود منجر به سوء استفاده جنسی از کودکان شده است. سن پایین و عدم رشد شناختی کودک تصمیم‌گیری او را در شرایط بحرانی دشوار می‌کند و کودک در معرض تهدید با وعده‌های افراد آشنا یا بیگانه تسلیم خواسته‌های غیراخلاقی آنها می‌شود. در موارد بزه‌دیدگی مستمر عدم مقاومت و سکوت کودک برای اجتناب از تنش‌های خانوادگی است؛ این که کودک تصور می‌نماید در صورت اطلاع‌دادن وضعیت بدتر می‌شود و ممکن است خود او مقصر قلمداد شود. تداوم بزه‌دیدگی کودکان توسط آشنایان در موارد متعدد در نمونه‌های این تحقیق مشاهده می‌شود که گاه به نظر می‌رسد باعث عادی‌شدن این روابط و رضایت تدریجی قربانیان شده است و چه بسا زمینه‌ساز بزهکاری جنسی آنها در آینده باشد.

در این تحقیق مثال‌هایی از تداوم بزه‌دیدگی کودکان در اثر غفلت بزرگسالان و عدم تربیت و آموزش مراقبت از خود از سنین مناسب گزارش و مشاهده شده است.

۵- شاخص عقب‌ماندگی ذهنی بزه‌دیده: گزارشات ویلکینسون و بایر^[3]، پورواحد و امیرمجد^[20] و حبیبی و گوهری مقدم^[16] با گزارش سازمان بهداشت جهانی در سال ۲۰۱۷ مبنی بر این که

بحث

شاخص‌های کودک‌آزاری در این تحقیق شامل فقر، خانواده ناپایدار و تک‌والد، اعتیاد، عدم آموزش مراقبت از خود و عقب‌ماندگی ذهنی و معلولیت بودند:

۱- شاخص فقر: در نظریه اکولوژیکی شرایطی مثل فقر و بیکاری والدین با بدرفتاری و کودک‌آزاری ارتباط نزدیکی دارد^[10]. با این حال این نکته قابل توجه است که فقر به خودی خود عامل اصلی در ایجاد کودک‌آزاری نیست، بلکه به نحو پیچیده‌ای با عوامل دیگر ترکیب شده، سپس خطر سوء رفتار یا غفلت نسبت به کودکان را افزایش می‌دهد. گزارش‌ها^[3, 11] نشان می‌دهند که بیشتر موارد کودک‌آزاری در مناطق حاشیه‌ای شهرها رخ می‌دهد، چون فقرا بی‌قدرت شده‌اند. لذا خشونت را نه به سوی دیگری بلکه به سوی جامعه خود و خانواده خود برمی‌گردانند. آنها قربانی خشونت ساختاری و بی‌تفاوتی اجتماعی گروه‌های دیگر جامعه هستند. طارمی^[12] و خوشابی^[13] نیز به تاثیر فقر بر کودک‌آزاری اشاره نمودند. در تحقیق حاضر در ۵ مورد فقر اقتصادی براساس شرح حال و مشاهده کارشناسان گزارش شده است که با توجه به شرایط سکونت بزه‌دیدگان در محله فقیرنشین و جرم‌خیز ثابت می‌شود. مانند نمونه ۸، دختر ۵ ساله‌ای که پدر معتاد و نامادری قصد فروش کودک را داشتند. یا نمونه ۷ دختری که با ضرب و شتم مادر مواجه بود و مادر معتاد بود و تکدی‌گری می‌کرد.

۲- شاخص خانواده ناپایدار و تک‌والد: کودک در حساس‌ترین زمان زندگی برای رشد و تربیت و تأمین امنیت خود وابسته به خانواده و نیازمند به عواطف انسانی والدین است. خانواده متزلزل و آسیب‌دیده بر اثر ترک یا فقدان یکی از والدین نه تنها کودک را در مسیر دشواری در رسیدن به سعادت و رفاه قرار می‌دهد، بلکه گاه زمینه آسیب‌های جسمی و عاطفی جبران‌ناپذیری در مسیر پرورش کودکان ایجاد می‌کند. بخش مهمی از کودک‌آزاری مربوط به کودکانی است که گرفتار سرپرست نامناسب پس از طلاق والدین هستند. در مواردی نیز مشاهده شده که ناپدیری یا نامادری در اثر غفلت و بی‌توجهی والدین اصلی، کودک را مورد آزار جسمی یا جنسی قرار داده‌اند^[12]. بین کودک‌آزاری و روابط خانوادگی ناپایدار و روابط نامناسب بین والدین و فرزندان رابطه همبستگی وجود دارد^[13-16]. همچنین گزارش آماری مرکز خدمات سلامت در ایالات متحده نیز ارتباط کودک‌آزاری با خانواده ناپایدار را تایید کرده است^[17].

در تحقیق حاضر، ۸ مورد یعنی دوسوم نمونه‌ها با موضوع خانواده تک‌والد ارتباط داشت؛ نمونه ۳ (دختری که بعد از فوت مادر به مدت ۴ سال تحت آزار جنسی پدر معتاد به سر می‌برد)، نمونه ۶ (دختری که توسط مادر و ناپدیری تحت آزار عاطفی از منزل فرار نمود) و نمونه‌های ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱ و ۱۲ همه اشکالی از خانواده ناپایدار را گزارش نمودند.

۳- شاخص اعتیاد: اعتیاد که گاه خود معلول افسردگی و کاستی‌های روحی و روانی فرد معتاد است زمینه ایجاد خشونت

گزارش نموده است [4]. طبق گزارش واکر و همکاران دختران بیشتر در معرض آزار جنسی هستند، در حالی که پسران در معرض آزار جسمی قرار دارند، ولی در مطالعه جزیری غفلت، آزار عاطفی و آزار جنسی در دخترها به طرز معنی‌داری بیشتر از پسرها گزارش شده است، ولی آزار جسمی در دو جنس تفاوت معنی‌داری نداشت [15].

هر چند مطالعات آماری در همه تحقیقات حاکی از کثرت موارد آزار عاطفی و جسمی نسبت به آزار جنسی در کودکان است، به نظر می‌رسد در ایران به دلیل فرهنگی، تنبیه جسمی راحت‌تر مورد اغماض و گذشت قرار می‌گیرد و حساسیت بیشتر در جهت گزارش آزارهای جنسی وجود دارد. با این حال به دلیل ضعف قربانیان این جرایم در دفاع از خود، آمار واقعی آزارهای جنسی نیز به مراتب کمتر از میزان واقعی آن گزارش می‌شود؛ خصوصاً در مواردی که بزهکاران از امتیاز خویشاوندی نیز برخوردارند.

در این تحقیق ۷ مورد آزار جنسی، ۳ مورد آزار عاطفی و ۲ مورد آزار جسمی گزارش شده است.

ه) رابطه و نسبت بزهکار با بزه‌دیده: استروس و همکاران ابراز داشته‌اند که زنان و کودکان در خانه‌هایشان بیش از خیابان‌های شهرهای ایالات متحده در معرض آزار و اذیت قرار دارند [21]. سدبیگی گزارش داده است ۸۶٪ کودکان آزاری توسط والدین آنها صورت گرفته که ۶۰٪ توسط پدران بوده و تنها ۱۵٪ توسط افراد غریبه رخ داده است [19].

تحقیق حاضر طیف گسترده‌ای از انواع بزهکاری توسط آشنایان و غریبه‌ها را گزارش می‌کند. نسبت آشنایان به غریبه‌ها سه‌برابر مشاهده می‌شود. در بین آشنایان مادر با ۳ مورد جایگاه نخست را در کودک‌آزاری دارد و سپس پدر، دایی و نامادری هر کدام با ۲ مورد و ناپدری، عمو و برادر هر کدام یک مورد گزارش را به خود اختصاص داده‌اند.

به نظر می‌رسد همان طور که حضور مادر و نقش فعال عاطفی او در امنیت کودک موثرتر از حضور پدر است، در شرایط طلاق و فشار فقر و اعتیاد پشتوانه قابل اعتمادی برای مراقبت و تربیت کودکان نبوده، بلکه می‌تواند گاه در نقش بزهکار، کودکان را با آزار عاطفی از مسیر سالم زندگی دور نماید.

و) محل سکونت: محل سکونت رابطه نزدیکی با موقعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی افراد دارد. بسیاری از خانواده‌ها به دلیل فقر، مهاجرت، انزوای اجتماعی و درگیری با برخی آسیب‌های اجتماعی نظیر اعتیاد و بزهکاری در محلات جرم‌خیز سکونت دارند. کودکان در این خانواده‌ها به دلیل محرومیت از آموزش، رفاه و تفریحات سالم و فقدان حامی موثر در خانواده در معرض انواع خشونت‌های جسمی و آزارهای عاطفی و جنسی قرار می‌گیرند. بیش از نیمی از نمونه‌های تحقیق حاضر از مناطق جرم‌خیز حاشیه شهر ورامین بوده‌اند.

ز) گزارش یا عدم گزارش به پلیس: رشد [5] آمارهای حقیقی را بیش از آمارهای گزارش‌شده می‌داند، زیرا بیشتر کودک‌آزاری‌ها در خفا و در پستو و حیاط خلوت خانه‌ها اتفاق می‌افتد. اکثر

کودکان معلول چهاربرابر کودکان عادی در معرض خشونت بوده‌اند هم‌راستا است.

در این تحقیق ۳ مورد عقب‌ماندگی ذهنی نسبی گزارش شده است که کودکان قادر به تحصیل نبودند. نمونه ۱۰، دختر ۹ ساله‌ای که توسط نامادری در اتاق تاریک حبس و شکنجه می‌شد، به دلیل محرومیت طولانی و سوء تغذیه از نظر رشد جسمی و روابط اجتماعی عقب‌افتاده به نظر می‌رسید و قادر به صحبت کردن و راه رفتن صحیح و ارتباط با دیگران نبود.

در ادامه، به بررسی ویژگی‌های جامعه‌شناختی کودک‌آزاری می‌پردازیم:

الف) جنسیت بزهکاران: جنسیت بیشتر بزهکاران مرد بوده است؛ ۹ مورد (سه‌چهارم نمونه‌ها) که دو مورد با همدستی همسرانشان بوده است. نمونه ۶ مادر و ناپدری هر دو معتاد بوده و منزل محل فساد و فحشا توصیف شده است، به طوری که باعث فرار کودک از منزل و ازدواج تحمیلی او با ربایندگان کودک شده است و نمونه ۸ پدر و نامادری قصد فروش دختر ۵ ساله را داشتند.

ب) جنسیت بزه‌دیدگان: ۱۱ مورد از بزه‌دیدگان دختر و یک مورد پسر گزارش شده است. نتیجه یافته‌های این تحقیق مبنی بر مرد بودن جنسیت بیشتر بزهکاران و جنسیت دختر در مورد بیشتر قربانیان با گزارش سازمان بهداشت جهانی که ۱۸٪ قربانیان سوء استفاده جنسی دختر و ۸٪ پسر هستند، مطابقت دارد.

ج) سن بزه‌دیدگان: یکی از مشکلات در مساله کودک‌آزاری این است که کودک نمی‌تواند به مراجع قضایی یا نیروی انتظامی مراجعه و شکایت کند و ادعای وی نیز مورد استناد دادگاه قرار نمی‌گیرد و در صورتی که کودک‌آزاری توسط پدر صورت گرفته باشد نیاز به شاکی خصوصی است که در این میان به‌ندرت خانواده کودک آزرده از پدر که حکم سرپرست خانواده را دارد شکایت می‌کنند. طبق گزارش جعفری [4] بیشترین آمار اذیت کودکان برای سن دبستان و زیر دبستان (۳۸٪) و سپس در مقطع راهنمایی (۱۲٪) گزارش شده است.

در گزارش فینکل هور و همکاران، سن متوسط آزرده‌دگی در پسران ۹ سال و در دختران ۶ سال عنوان شده است [15]. /یزدی میانگین سن کودکان آزرده‌دگی را ۶ تا ۱۰ سال گزارش نمود [11]. طبق گزارش سازمان بهداشت جهانی در سال ۲۰۱۷ در ایالات متحده روزانه ۵ کودک بر اثر کودک‌آزاری می‌میرند که سه‌چهارم آنها کمتر از ۴ سال دارند.

در تحقیق حاضر به دلیل توجه متخصصان به نمونه‌های حادث و عدم گزارش نمونه‌های درگیر با کودکان کم‌سن یا نمونه‌های اتفاقی و خفیف در سنین ۱۳ تا ۱۶ سالگی شیوع بیشتری در گزارش بزه‌دیدگی در شرح حال نمونه‌ها مشاهده می‌کنیم.

د) نوع بزه‌دیدگی: در گزارش سازمان بهداشت جهانی در سال ۲۰۱۷ در سراسر جهان ۲۳٪ کودکان در معرض خشونت فیزیکی و ۲۶٪ مورد استثمار جنسی واقع شده‌اند.

در ایران، جعفری، ۲۹٪ آزارها را جسمی و ۳٪ آنها را جنسی

معلولیت هستند.

تشکر و قدردانی: موردی از سوی نویسندگان بیان نشده است.

تاییدیه اخلاقی: موردی از سوی نویسندگان بیان نشده است.

تعارض منافع: موردی از سوی نویسندگان بیان نشده است.

سهم نویسندگان: عصمت هاشمی (نویسنده اول)، نگارنده مقدمه/پژوهشگر اصلی/نگارنده بحث (۵۰٪)؛ هاجر آذری (نویسنده دوم)، روش‌شناس (۳۰٪)؛ ماه‌نسا کریمی طالقانی (نویسنده سوم)، پژوهشگر کمکی (۲۰٪)

منابع مالی: موردی از سوی نویسندگان بیان نشده است.

منابع

- 1- Aghabeiglooei A, Rasoulzadeh Tabatabaei K, Mousavi Chelak H. Child abuse. Tehran: Avand Danesh Publishing, 2001. [Persian]
- 2- Alizadeh H. Child abuse and consultative strategies for incapable children. J Except Educ. 2004;(32 and 33):7-11. [Persian]
- 3- Wilkinson J, Bowyer S. A review of the impacts of abuse and neglect on children; and comparison of different placement options [Internet]. Research in Practice; 2017 [cited 2019 Sep 6]. Available from: <https://bit.ly/2SSbI2J>
- 4- Jafari R. Child abuse reports [Internet]. Tehran: Fars News; 2017 [cited 2018 Oct 8]. Available from: <https://www.farsnews.com/news> [Persian]
- 5- Arshad L. Why is the number of child abuse in Iran increasing? [Internet]. Tehran: Bartarinha Site; 2017 [cited 2018 Feb 25]. Available from: <https://www.bartarinha.ir/fa/news/682285/>. [Persian]
- 6- Najafi Abrandabadi A, Goldouzian H. Postmodern criminology and its approach to crime and crime causation. J Crim Law. 2018;6(23):9-46. [Persian]
- 7-Kousha GH. Informal social control from the perspective of verses and narrations. Soc Cult Knowledge. 2010;1(3):69-88. [Persian]
- 8- Ivans TD, Salimi A. Re-examining the relationship between religion and crime; the effects of religion, non-religious controls, and the social environment on adult crime. J Methodol Soc Sci Hum. 2000;6(23):145-82. [Persian]
- 9- Stark R, Bainbridge WS, Salimi A. Religion, deviance and social control. J Methodol Soc Sci Hum. 2000;6(22):219-49. [Persian]
- 10- Tajeri B. Primary prevention of child abuse. Sch Couns. 2006;1(4):42-51. [Persian]
- 11- Izadi Jeiran A. Cases of child abuse [Internet]. Tehran: Tabnak Site; 2017 [cited 2019 Oct 6]. Available from: <https://www.tabnak.ir/fa/news/778681/>. [Persian]
- 12- Taremi MH. Child abuse etiology. Howzeh. 2009;(252):1-26. [Persian]
- 13- Khooshabi K. Child abuse. 1st Edition. Tehran: Ghatreh; 2009. [Persian]
- 14- Stith SM, Liu T, Davies LC, Boykin EL, Alder MC, Harris JM, et al. Risk factors in child maltreatment: a meta-analytic review of the literature. Aggr Viol Behav. 2009;14(1):13-29.
- 15- Jazayeri A. Parent's addiction and child abuse. J Res Addict. 2002;1(1):1-49. [Persian]
- 16- Habibi S, Ghohari Moghaddam M. Child abuse

خانواده‌ها از اعلام کودک‌آزاری‌ها ابا دارند. برخی از مادران و زنان می‌ترسند پس از اطلاع‌دادن کودک‌آزاری از سوی همسرانشان دچار خشونت بیشتری شوند. برخی هم گزارش‌دادن را بی‌فایده می‌دانند، چون در صورت اعلام هم هیچ حمایتی از آنها صورت نمی‌گیرد.

در تحقیق حاضر هر چند گزارش به بهزیستی دوبرابر عدم گزارش است، ولی این گزارشات گاه با تاخیر چندساله و اتفاقی بوده است. در موارد خشونت و آزار خانگی به‌خصوص در مورد خشونت‌های جنسی توسط آشنایان تمایل به گزارش و افشای اسرار خانوادگی وجود ندارد و به‌علت احتمال ایجاد تنش در روابط فامیلی و عواقب آن نظیر بیکارشدن والدین، اخراج کودک از مدرسه و اجبار به تغییر محل سکونت و برچسب بدنامی و تاثیر بر سرنوشت کودک و ازدواج سایر فرزندان در آینده، تمایلی به درخواست کمک از بهزیستی نیست. سکوت قربانی و تسلیم‌شدن در برابر بزه‌دیدگی باعث گستاخی بیشتر بزهکار و تداوم بزهکاری می‌شود. از طرف دیگر کارشناسان مددکاری، نبودن امکانات کافی و باکیفیت در مراکز بهزیستی و محدودیت‌های آنها از نظر کمبود نیروهای آموزش‌دیده و عدم جذابیت اسکان کودکان در این محیط‌ها و برخورد‌های ناشایست با مددجویان را عامل گریزان‌بودن کودکان از این مراکز و بازگشت آنها به محیط ناسالم اولیه ارزیابی نمودند.

نمونه ۱۱، دختری است که علی‌رغم آزار جنسی توسط برادر و دایی خود بارها از بهزیستی فرار کرده و به‌علت راه‌انداز نامادری به منزل پدری بارها در دام سوء استفاده جنسی آشنایان قرار گرفته است.

از نظریه‌های جرم‌شناسی پست‌مدرن از دیدگاه نظریه آشوب، پنجره شکسته و کنترل‌های درونی و بیرونی برای کاهش جرم کودک‌آزاری و حفاظت بیشتر از کودکان در توجیه لزوم گسترش کنترل‌های اجتماعی و تربیت اخلاقی استفاده می‌شود. هر چند در برخی نظرات آسیب‌پذیری والدین به‌دلیل فقدان تربیت‌های فرهنگی و تجربه خشونت در کودکی یا محرک‌های استرس‌بار رفتار پرخاشگرانه مطرح می‌شود، ولی محیط از انسان سلب اراده نمی‌کند و هر انسانی هر چند خطاکار ظرفیت یادگیری راه درست و اراده تغییر خود را در هر شرایطی دارد. آموزش مراقبت از خود و تغییر ساختارهای جرم‌خیز با کنترل و نظارت بیشتر در پیشگیری از کودک‌آزاری و آسیب‌های ناشی از آن می‌تواند موثر و راهگشا باشد.

لازم به ذکر است که دسترسی مستقیم به پرونده‌های روان‌شناسی یا پزشکی قانونی، جزئیات بیشتری از ویژگی‌های جامعه‌شناختی و خصوصیات کودکان بزه‌دیده در اختیار محقق قرار می‌دهد، ولی متأسفانه موانع قانونی بی‌شماری بر سر راه این دسترسی‌ها وجود داشت که از محدودیت‌های این مطالعه است.

نتیجه‌گیری

عوامل موثر در کودک‌آزاری شامل فقر، خانواده ناپایدار و تک‌والد، اعتیاد، عدم آموزش مراقبت از خود و عقب‌ماندگی ذهنی و

- 19- Asadbeigi H. Shocking statistics of child abuse in the country/ 86% of child abuses is committed by parents [Internet]. Tehran: ILNA Site; 2017 [cited 2017 Sep 24]. Available from: <https://bit.ly/2SWzTNo>. [Persian]
- 20- Pourvaheh A, Amirmajd M. The relationship between maternal mental health problems and domestic violence with mentally retarded children behavioral problems. Health Community. 2017;4(2):110-7. [Persian]
- 21- Straus MA, Gelles RJ, Smith C. Physical violence in American families. Piscataway, NJ: Transaction Publishers; 1990.
- prevention and treatment. Stud Psychol Educ Sci. 2017;3(2):95-105. [Persian]
- 17- US department of Health Human Services. Child Maltreatment 2017 [Internet]. Washington D.C: US department of Health Human Services; 2019 [cited 2019 Jan 28]. Available from: <https://www.acf.hhs.gov/cb/resource/child-maltreatment-2017>
- 18- Zargar F, Neshatdoost HT. Investigation of Demographic Factors on Child Abuse Outbreak in Isfahan. J Res Fam. 2006;2(6):165-76. [Persian]